

OSMANLI DEVLETİ'NDE GAYRİMÜSLİM KIZLARIN EĞİTİMİ VE AKSARAY RUM İNAS MEKTEBİ

EDUCATION OF NON-MUSLIM GIRLS IN THE OTTOMAN STATE AND AKSARAY RUM İNAS (GIRL) SCHOOL

Hüseyin SARAÇ*

Makale Bilgisi

Başvuru: 19.07.2019

Kabul: 13.10.2019

Article Info

Received: July 07, 2019

Accepted: October 13, 2019

Özet

Osmanlı Devleti'nde kız çocuklarının ve gayrimüslimlerin eğitiminde Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Meşrutiyet dönemleri önemli dönüm noktalarını oluşturmuştur. Bu fermanlar ve bu dönemlerde çıkarılan nizamnamelerle devletin ileri gelenlerinin çocukları dışında kalan kız çocuklarının da okuması ve gayrimüslimlerin de okul açabilmesine imkân sağlanmıştır.

Bu makalede Tanzimat ve Islahat Fermanları ile Meşrutiyet Dönemlerinde gayrimüslim kız çocuklarının eğitimlerinde yaşanan değişimler ele alınacak, Rum inas okulları hakkında genel bilgiler verildikten sonra Aksaray Rum İnas Mektebi'nin kuruluşu ve gelişimine dair izlenimler açıklanmaya çalışılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Osmanlı, Aksaray, Gelveri (Güzelyurt) ve Rum İnas/Kız Mektebi.

Abstract

In the education of girls and non-Muslims in the Ottoman State, Tanzimat and Islahat Edicts and Mesrutiyet periods had been important turning points. With these

* Dr. Öğr. Üyesi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Nevşehir. e-posta: huseyinsarac@nevsehir.edu.tr, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7007-1571>

edicts and the regulations issued in these periods, girls had the opportunity get education like children of the statesman and non-muslims would build school.

In this article will be discussed changes that in the education of the non-Muslim girls during the Tanzimat and Islahat Edicts and the Mesrutiyet Period. After giving general information about the Greek İnas schools, the impressions about the foundation and development of Aksaray Greek İnas School will be explained.

Keywords: *Ottoman, Aksaray and Greek İnas/School of Girls.*

Giriş

Osmanlı Devleti’nde kadın ve kadının eğitimi modernleşme sürecinin en önemli konularından biridir. Osmanlı kadının toplumdaki statüsü 1839 Tanzimat Fermanı ile birlikte değişmeye başlamıştır. Tanzimat Fermanı ile kadının eğitimi konusuna doğrudan değinilmiş, yapılması planlanan ya da gerçekleştirilen reformlar sayesinde Osmanlı Batılılaşmasının en problemli alanı olarak kabul edilen “kadın”ın eğitim alanlarından faydalanmasının öni açılmıştır¹.

Tanzimat’ın ilanı ile birlikte dine dayalı cemaat tipi örgütlenmeden vazgeçilerek, “vatandaşlık” esası getirilerek, hukuki statü farkı ortadan kaldırılmış ve böylece ülkede yaşayan herkesin aynı hukuk kurallarına tabi olmasına karar verilmiştir. Tanzimat’tan sonra azınlıklara yönelik ikinci hukuki düzenleme ise 1856 Islahat Fermanı ile gerçekleştirilmiştir. Bu fermanla azınlıklara okul açma ve geliştirme izni verilmiş, aynı zamanda Osmanlı uyruğu olan herkesin, devlet okullarının yönetmeliklerindeki şartları yerine getirmek şartı ile askerî ve mülki okullara kabul edilmesi de karara bağlanmıştır. Böylece geleneksel eğitim veren kurumların yanında modern eğitim veren ve farklı etnik kimliklerden oluşan bir öğrenci kitlesinin okuduğu okullar ortaya çıkmaya başlamıştır. Eğitim alanındaki bu değişikliğin ardından cemaat ve yabancı okulların sayısında ciddi bir artış olmuştur².

7 Eylül 1869’da geniş kapsamlı bir eğitim hukuku düzenlemesi olan *Maarif-i Umûmiye Nizâmnâmesi* yürürlüğe girmiştir. Fransa eğitim yasalarından yararlanılarak düzenlenen bu nizâmnâme, Osmanlı eğitimini sistemli bir hale getirerek, yeni bir kurumsal çerçeveye oturtmuştur. 1869 *Maarif-i Umûmiye Nizâmnâmesi*’nde gayrimüslimlere ilişkin önemli düzenlemelere yer verilmiştir. Buna göre, gayrimüslimlere sıbyan ve rüştiye derecesinde okullar açmalarına izin verilmiş, ayrıca nizâmnâmede özel okul

¹ Yahya Akyüz, *Türk Eğitim Tarihi, (Başlangıçtan 1999’a Kadar)*, Alfa Yayınları, İstanbul 1999, s. 302.

² Cemil Koçak, “Tanzimat’tan Sonra Özel ve Yabancı Okullar”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 485-494.

açılabilmesi için gereken koşullar da belirlenmiştir. Bu çerçevede 1896 tarihinde *Cemaat Mektepleri Talimâtname*si yayımlanarak, cemaat okullarının tüm kayıtları ve ruhsat alımlarına ilişkin yükümlülükler ile okul yönetimlerinin ve bu okullarda yapılan eğitim-öğretimin teftiş usulleri karara bağlanmıştır. Okulların açılması için ruhsat alımında Rum okullarına diğer azınlıklardan farklı bir uygulama getirildiği dikkat çekmektedir. Diğer cemaatler ruhsat alabilmek için ders programları, derslerde okutulacak kitaplar, öğretmenlerin isimleri ve diplomaları mahalli maarif müdürüne sunulmak zorundayken, Rum Patrikhanesi'ne bağlı okullara ruhsat verilebilmesi için yalnızca okulların derecesini ve yerini ihtiva eden bilgiler yeterli sayılmıştır³.

I. Rum Kızlarının Eğitimi

Osmanlı'da Rum İnas Mektepleri ilk olarak rüştiye seviyesinde 1870'li yıllarda açılmıştır. Bu tarihten önce kızlar için sıbyan mektebinden başka örgün eğitim kurumu yoktu. Cemaatteki varlıklı ve kültürlü aileler kızlarını özel öğretmenlerden aldıkları bir eğitimle yetiştiriyorlardı. Diğer ailelerin kızları ise kilisenin içinde ya da yanında kurulmuş cemaat okullarında ruhbanın verdiği temel din bilgilerini içeren bir eğitim alıyorlardı⁴.

Tanzimat ile birlikte kız erkek tüm çocuklara ilkokul zorunluluğu getirilmiş, okula başlama yaşı erkeklerde 7-11, kızlarda 6-10 yaş olarak belirlenmişti. Rum kızlarının eğitimi bu tarihten itibaren Rum Patrikhanesi'nin de gündemine girmiştir. 1869 *Maarif-i Umûmiye Nizâmname*si ile kızlar için sıbyan mekteplerinde bazı düzenlemelere gidildi. Bu düzenlemeler gayrimüslim kız öğrencileri de kapsıyordu. Nizamnameye göre, her mahalle ve köyde en az bir okul, Müslüman-Hristiyan karışık yerlerde her toplum için ayrı bir okulun bulunması gerekiyordu. Bir yerde iki sıbyan mektebi varsa, bunlardan birinin kızlara, ötekini erkeklere ayrılmasına karar verilmişti. Böyle olmayan yerlerde ise kızlar için mektepler yapılıncaya kadar, karışık oturmamak koşuluyla, kızların erkek çocuklarla aynı okula gitmeleri kararlaştırılmıştır⁵.

³ Yunus Özger, "Osmanlı'da Kadınların Memuriyete İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvalde Kayıtlı Memurların Resmi Hal Tercümeleleri", *History Studies International Journal Of History*, S. 4/1, Bozok Üniversitesi, Yozgat 2012, s. 422-423.

⁴ Oya Dağlar Macar, "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. YY.)", *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, S. 10, Bahar Dönemi, İstanbul 2010, s. 784.

⁵ Macar, "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. YY.)", s. 785.

Bu nizamnamenin yürürlüğe girmesinin ardından, 1870'li yıllarda Rum cemaati içinde kız çocukları için ilk ve ortaokul düzeyinde okullar açılmaya başlanmıştır. Bunlarda ilki 1874 yılında açılan Palada Kız Okulu diğeri de 1875 yılında açılan Zapyon Kız Okulu'dur. Kısa süre içinde kız okullarının sayısında önemli bir artış olmuştur. Bu okulların eğitim faaliyetleri ve kadroları devlet tarafından denetleniyor ve özel bir vergilendirmeye tabi tutuluyordu. Rum okullarının sayısı İstanbul ile sınırlı değildi. Anadolu'nun çeşitli yerlerinde çok sayıda kız okulu açıldığı görülmüştür. Anadolu'da açılan Rum kız okullarıyla öğretmen ve öğrencilerinin sayıları şöyleydi: Bkz. Tablo-1.

Tablo-1: Anadolu'da Açılan Bazı Rum Kız Okulları İle Bu Okullardaki Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.

Bölge	Sancak	Okul Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğrenci Sayısı
Ankara	Merkez	1	3	140
	Kayseri	10	14	605
	Yozgat	3	6	130
Bursa	Merkez	23	56	2432
	Balıkesir	37	103	4960
	Kütahya	4	11	480
	Afyon	1	1	25
	Bilecik	7	15	545
Çanakkale	Merkez	14	25	1046
İzmir	Merkez	82	340	14303
	Manisa	26	69	3565
	Aydın	17	44	1835
	Menteşe	6	13	523
	Denizli	4	6	330
İzmit	Merkez	30	47	2303
Kastamonu	Merkez	2	4	220
	Sinop	1	3	250
	Bolu	2	5	170
Konya	Merkez	4	15	1075
	Antalya	3	7	395
	Burdur	1	3	140
	Isparta	2	4	220
	Niğde	17	41	1220
Sivas	Merkez	1	1	30
	Amasya	22	26	759
	Şebinkarahisar	2	3	110
	Tokat	12	14	402
Trabzon	Merkez	19	52	1992
	Canik	37	62	1875
	Gümüşhane	2	5	130
Üsküdar	Merkez	24	79	3172

Tablodaki bilgilere ek olarak; Ankara Sancağı'nda gayrimüslimlere ait toplam 14 sıbyan mektebi mevcuttu. Bunlardan sekizi Ankara merkezindeydi. Rum, Ermeni, Katolik ve Musevilerin hem kızlar hem de erkekler için ayrı ayrı okulları vardı. Ermenilerin merkez kaza dışında Nallıhan, Sivrihisar ve Kalecik kazalarında birer, Zir Kazası'nda iki okulları vardı. Bir mahalle veya köyde bir cemaate ait iki okul varsa bunlardan biri erkek çocuklara, diğeri kız çocuklara tahsis edilmiştir. Bu imkânın bulunmadığı yerlerde ise kız ve erkek çocuklar aynı mektepte okumuştur. Gayrimüslimlerin yaşadığı diğerkazalarda inas sıbyan mekteplerinin olmaması kızların da erkeklerle birlikte eğitim gördüğünü göstermektedir.⁶

Sivas'taki gayrimüslim oluşumlara bakıldığı zaman, Küçük Yengiler Hıristiyan Mahallesi'nde 1882'de Fransız Jesuite Mektebi kurulmuştur. Ruhsatlı olan bu okulda iptidai, rüştiye ve idadi seviyelerinde eğitim verilmekteydi. Aynı mahallede 1891 senesinde iptidai seviyesinde bir kız okulu kurulmuştur. Merzifon ve Amasya'da 1897 senesinde Amerikan Kız Koleji kurulmuştur. Sivas Vilayeti sancaklarından Amasya'da biri kızlara ait üç Rum iptidai mektebi, iptidai seviyesinde Ermeni okulu, iki rüştiye mektebi, bir idadi mektebi ve iki adet iptidai seviyesinde Protestan okulu vardı. Tokat'ta iki Rum ilkokulu, üçü karma, biri kızlara ait, üçü de yine erkeklere ait toplam dokuz Ermeni ilkokulu, iki rüştiye ile iki idadi mektebi, bir Musevi ilkokulu ile biri rüştiye, biri ilkokul seviyesinde iki Protestan okulu bulunuyordu. Tokat'ta yine Küçük Yengiler Mahallesi'nde 1893 senesinde kız okulu kurulmuştur ve öğrenci sayısı 200'dür.⁷

II. Rum İnas Mekteplerinde Okutulan Dersler

Kadının toplumsal değişimindeki öneminin farkına varılması ve yeni nesillerin yetiştirilmesinde öneminin anlaşılmasıyla kadına modern kültürün aktarıcısı rolü verilmiştir. Kadına toplumdaki rolünün ne olduğunun anlatılması ve benimsetilmesinin rolü ise eğitimden geçiyordu. Kız okullarının ders programlarında mutlaka iyi düzeyde bir Avrupa dili verilmekteydi. Rum Ortodoks cemaat arasında kız çocuklarının yabancı dil öğrenmesi konusunda büyük bir talep vardı. Özellikle yüksek kültür ve gelir seviyesine sahip Rumlar, kız çocuklarını kaliteli yabancı dil eğitimi almaları için İstanbul'daki yabancı okullara ve özel Rum okullarına gönderiyorlardı.⁸

⁶ Muttalip Şimşek, "Ankara Sancağı'nda Yaşayan Gayrimüslimlerin Eğitim Öğretim Faaliyetleri", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 15, 2016, s. 366.

⁷ Seyit Taşer, "Sivas'ta Gayrimüslim Okullar Hakkında Tutulan Rapor (1914)", *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, S. 48, Erzurum 2012, s. 410.

⁸ Macar, "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. YY.)", s. 789.

Okullarda öğrencilere sadece temel bilgileri vermek değil, kültürel altyapı kazandırmak da önemliydi. Bu yüzden mutlaka her kız okulunda tiyatro, müzik, şiir ve edebiyat eğitimi de veriliyor ve yılın belli dönemlerinde kültürel etkinlikler düzenleniyordu. Kız okullarında verilen tiyatro temsilleri genellikle antik yunan eserlerine dayanmaktaydı. Bu dönemde Avrupa'da Rönesans ve Aydınlanma düşüncesinin etkisiyle, Yunan antik kültürüne ilgi bir hayli yüksekti. Öte yandan kız okullarında iyi düzeyde müzik eğitimi de verilmekteydi. Ancak bütün bunların yanında kız okullarında verilen eğitimin birinci hedefi; iyi ev kadını, iyi eş ve iyi anne yetiştirmektir⁹.

Rum inas mektebinde eğitim gören kızlara rüştiye ve idadi seviyesine geldiklerinde ise din, matematik, fizik, Yunanca, Fransızca veya İngilizce, ticaret, felsefe, kozmografi, pedagoji, teknik, ev idaresi, müzik, beden eğitimi, sağlık ve bebek bakımı, Türk dili ve filolojisi, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve sosyoloji gibi dersler verilmekteydi¹⁰.

III. Aksaray Rum İnas Mektebi'nin Kuruluşu

Konya Vilayeti'nin Niğde Sancağı'na bağlı olan Aksaray Kazası'nın Gelveri¹¹ Karyesi'nde¹² 1913 yılında 621 hanede 3129 Rum ahali yaşamaktaydı¹³. Bu millete mensup kız çocuklarının daha iyi bir fiziki ortamda eğitim görmeleri için bahsedilen karyenin Çingillik veya Çingillik¹⁴

⁹ Süleyman Büyükarıcı, *Türkiye'de Rum Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2003, s. 362.

¹⁰ Macar, "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. YY.)", s. 790.

¹¹ Gelveri: Günümüzde Aksaray'ın Güzelyurt İlçesi'dir. Tarihi süreç içinde Karbala, Karballa, Karvala, Karvali, Gelvere, Gelvedere, Gerveli, Kale Nari, Körveli, Kerfeli ve Gelveri gibi isimlerle adlandırılmıştır. Helen dilinde küçük yükselti/yükselteler anlamına gelen Karbala adı Rum dilinde Kalvari'ye dönüşmüştür. Bu tabir zamanla Türkçenin etkisiyle Gelveri olarak son şeklini almıştır. Gelveri'nin adı 1965 yılında Güzelyurt olarak değiştirilmiştir. Bkz. Hacı Murat Demirbaş, *Aksaray İli Güzelyurt (Gelveri) İlçesi'nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı*, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2012, s. 6.; İrfan Unutmaz, "Manastır Yaşamının Doğduğu Kent: Güzelyurt", *Focus Dergisi*, S. 8, Hürriyet Ofset Matbaacılık 1996, s. 89.

¹² Karye: Köy demektir. Bkz. Ferit Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2008, s. 565.

¹³ BOA. ŞD. 1773/16-1.; BOA. İ. MF. 21/8-4. Ayrıca, 1924 yılında gerçekleştirilen zorunu mübadele döneminde hane sayısı 800'e nüfus sayısı da 4000-4500 civarına ulaştığı anlaşılmaktadır. Bkz. Renk Özdemir, "Gelveri'den Kalvari'ye Ortodoks Karamanlılar", *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 27, S. 108, 2015, s. 199. Bahsi geçen yılda Aksaray'ın genelinden resmi rakamlara göre göç ettirilen Rum nüfus 5.409'dur. Bkz. Kürşat Kulturgan, "Dokuzuncu İskân Mıntıkası ve Kadro Cetveli", *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, s. 412. Benzer bilgiler için Bkz. Herkül Millas, *Rumların Anadolu'dan Mecburi Ayrılışı (1919-1923)*, İletişim Yayınları, İstanbul 2014, s. 183.

¹⁴ Bu dönemlerde Çingillik/Çingillik olarak adlandırılan bu yer, günümüzde Güzelyurt ilçesi Yukarı Mahalle veya çarşı meydanı olarak adlandırılmaktadır. Burasının daha önce Çingillik

adındaki mahalde bir mektep inşa edilmesine yönelik mahalle sakinlerinden Yorgi Kalfa tarafından R. 30 Nisan 1328/M. 13 Mayıs 1912 tarihinde verilen dilekçe üzerine bu konuyla ilgili vilayet makamlarınca bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmanın içeriğine baktığımızda; Osmanlı ülkesinde yaşayan Hristiyan cemaatleri ve yabancılar tarafından yaptırılacak kilise, okul, hastane ve benzeri hayır kurumlarının inşa edileceği yer, Müslümanlara ait mahalle, cami, mescit ve hayır kurumlarıyla kalelerin yakınında olup olmadığı, eğer bu binalara yakın ise ne kadar mesafede bulunduğu, yapılacak binanın gerekli olup olmadığı, bu binanın yapımında herhangi bir sakınca bulunup bulunmadığı gibi suallerin yer aldığı görülmüştür. İnşa edilmek istenen okul binasının kimler adına kayıtlı olduğu, özel mülk mü yoksa devlet arazisi mi olduğu, bu arazinin kaç dönüm ve değerinin ne kadar olduğu, yapılmak istenen binanın ebadı, pencere, kapı, oda ve salon sayıları cevabı bulunmaya çalışılan diğer sorulardandı¹⁵. Araştırma neticesinde elde edilen bilgilerden oluşan evrak ve mazbataları içeren dosyalar Konya Vilayeti'nin ilgili makamlarınca Adliye ve Mezahib¹⁶ Nezareti'ne gönderilmiştir. Daha sonra buradan bir teskire¹⁷ ile R. 2 Mart 1329/M. 15 Mart 1913 tarihinde devlet şurasına bildirilmiştir. R. 10 Nisan 1329/M. 23 Nisan 1913 tarihinde Mülkiye ve Maarif Bakanlığı'nda yapılan değerlendirmeler sonucunda Aksaray Rum İnas Mektebi'nin inşasına engel bir durumun bulunmadığına kanaat getirilmiştir¹⁸. Arsa bedelinin 10/1000'i oranında vergisi ödenmek ve açıldığında Eğitim Kanunu'nun 129. maddesi gereğince İstanbul Rum Patrikhanesi hukukuna riayet etmek şartıyla R. 15 Nisan 1329/M. 28 Nisan

olarak adlandırıldığına dair bölgede yaptığımız araştırmalar neticesinde herhangi bir veriye rastlanılmamıştır. Ancak bu tabir, o çevrede kullanıldığını biliyoruz. Örneğin Aksaray merkeze bağlı Cankıllı Köyü bulunmaktadır ve halk arasında buraya Çingillik da denmektedir. Ayrıca Çingillik ismi, Diyarbakır dolaylarında çıkan isyanlar neticesinde Diyarbakır'dan getirilen Kürt grupların Aksaray dolaylarına yerleştirildiği yerlere verilen bir isimdir. Çingillik'in yöredeki anlamı: kullanılmayan yer, çalılık, çırpılıktır. Bir de Koçhisar tarafında Cengilli adında bir yer bulunmaktadır. Yine Aksaray merkezde Çilpilik adında da bir mevki vardır. Çilpilik mevki daha önce kullanılmayan bir alandı. Bu alan günümüzde mesire alanına dönüştürülerek bu alana Kılıçarslan parkı olarak adlandırılan bir de park yapılmıştır.

¹⁵ BOA. ŞD. 1773/16-10. Ayrıca Bkz. Kaplanis A. İosifidis-Orhan Ozdil, *Kapadokya'nın Tarihi Yerleri (Gelveri'den Nea Karvali'ye)*, Kapadokya Araştırmaları Merkezi "Nazianzos" Yayınları, Kavala 2014, s. 134.

¹⁶ Mezahib: Mezhepler anlamına gelmektedir. Bkz. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 1289.

¹⁷ Tezkire: Sadaret makamından resmi olarak yazılan belgenin adıdır. Bkz. Devellioğlu, *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, s. 743.

¹⁸ Aynı dönemleri kapsayan yıllarda benzer okullar civar illerde de açıldığı görülmüştür. Bkz. Fahri Maden, "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Nevşehir'de Rum Mektepleri", *1. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Nevşehir Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012, s. 103.

1913 tarihinde Padişah V. Mehmed Reşad'ın onayıyla Aksaray Kazası'nın Gelveri Karyesi'nde Rum İnas Mektebi'nin açılmasına izin verilmiş ve karar yürürlüğe geçirilmiştir. Padişah onayının yer aldığı karar metninde dönemin başbakanı Mahmud Şevket Paşa, Adalet Bakanı İbrahim Hayrullah Bey ve Eğitim Bakanı Ahmed Şükrü Beylerin de imzaları bulunmaktadır. Alınan karar mülkiye ve maarif nezaretine, oradan da yöre ahalisine bildirilmek üzere vilayet makamlarına tebliğ edilmiştir¹⁹. Bu işin takibatını yapmak üzere mezhepler ve eğitim bakanlığı yetkili kılınmıştır²⁰.

Açılmasına izin verilen okulun arsası bir vakıf arazisiydi. Bu arazi Şeyh Cemaleddin Veli Vakfı'na ait olup Çingillik adındaki mahalde bulunmaktaydı. Üzerinde okul yapılması planlanan arazinin uzunluğu 895 arşın²¹ yani yaklaşık olarak 678 m² idi ve bu arsaya 3000 kuruş değer biçilmişti²². Yapılmak istenen okulun enine ve boyuna genişliği 25'er arşındı ki bu da yaklaşık olarak 19x19=361 m² alan demekti ve taş bina olarak inşa edilecekti²³. Okul binasının masrafları Lukaoğlu Sarraf Hacı Bodos Efendi

¹⁹ BOA. İ. MF. 21/08-4.; BOA. İ. MF. 21/08-5.

²⁰ BOA. İ. MF. 21/08-5.

²¹ Arşın: Bir çeşit uzunluk ölçüsüdür. Bir mimari arşını 75,8 cm, çarşı arşını (kumaş arşını) ise 68 cm'dir. Ortalama bir kol boyu, büyük bir adım genişliği olarak da ifade edilebilir. Bkz. Mehmet Erkal, "Arşın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 3, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s. 412.; M. Zeki Pakalın, *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1993, s. 88.

²² BOA. İ. MF. 21/08-4.

²³ BOA. İ. MF. 21/08-3.

tarafında karşılanacaktı. Planlamalar, Maarif Umumiye Nizamnâmesi'nin 129. maddesine²⁴ dayanılarak hazırlanmıştı²⁵.

IV. Aksaray Rum İnas Okulu Yapılmak İstenen Vakıf Arazisinin Durumu

Rum İnas Okulu yapılmak istenen arazisinin tapu kayıt numarası 21'dir. Bu arazi Konya Vilayeti dâhilinde Niğde Sancağı'na bağlı Aksaray Kazası'nın Gelveri Karyesi'nde Çingillik adındaki mahalde bulunmakta olup bir vakıf arazisi niteliği taşımaktaydı. Arazinin cinsi arsa'dır. Bu arsa toplamda 34 dönümdür. 25 dönümlük kısmı kullanılmayan boş alandır. 9 dönümlük kısmı ise 6 eşit parçaya bölünmüş vaziyettedir. Arsa olarak değerlendirilecek alanın doğusunda otlak alan, batısında Genetle yolu, kuzeyinde Katizi ve güneyinde de Lazari hanesi bulunmaktadır. Şeyh Cemaleddin Efendi Vakfı'na ait olan arazinin tasarruf sahibi ve okul idaresinden sorumlu kişiler Yosef oğlu Kaytancı Baba Yovan ile Kistazi oğlu Kürekçi oğlu Kiryako'dur. Arsanın kıymeti 3.000²⁶ kuruştur ve R. 29 Muharrem 1321/M. 27 Nisan 1903 tarihli tapu kaydından anlaşıldığı üzere Baba Yovan ve Kiryako adına kayıtlıdır. Tapu kaydında yer alan bilgiler R. 23 Kanunievvel 1328/M. 5 Ocak 1913 tarihinde güncellenmiştir²⁷.

²⁴ Yüz Yirmi Dokuzuncu Madde: "mekâtib-i husûsiye ba'zı mahallerde cemâ'atler tarafından veyâ gerek teb'a-ı devlet-i 'aliye ve gerek teb'a-ı ecnebiyeden olan efrâd veyâ eşhâsdan biri cânibinden ücretli veyâ ücretsiz olarak ihdâs ve te'sis olunan mekteplerdir ki bunların masârifât ve muhassasâtı ya mü'essisleri tarafından veyâhûd merbût oldukları vakıfları cânibinden idâre ve rû'yet kılınur. Memâlik-i şâhâne'de bu nev' mekteplerin te'sisine evvelâ mu'mallimlerinin yedinde Ma'ârif Nezâreti cânibinden veyâhûd mahallî ma'ârif idâresinden şehâdetnâme bulunmak ve sâniyen bu mekteplerde âdâba ve politikaya mugâyir ders okutdurulmamak için ta'lîm olunacak derslerin cedveli ve kitâblar Ma'ârif Nezâretinden veyâhûd mahallî ma'ârif idâresinden tasdik idilmek üzere taşrada ise vilâyet ma'ârif idâresiyle vilâyet vâlisi tarafından ve Dersa'adetde ise Ma'ârif Nezâreti cânibinden ruhsat-ı resmiye virilür. Bu üç şart kâmilan mevcûd olmadıkca mekâtib-i husûsiye küşâdına ve devâmına ruhsat virilmez ve hilâfında hareket vukû'u takdîrinde men' ve sedd olunur mekâtib-i husûsiye küşâd idenlerin ta'yîn idecekleri hocaların yedlerinde şehâdetnâme bulunduğu hâlde anı ma'ârif idâresine tasdik itdirmeleri lâzım gelecektir. Bkz. Biray Çakmak, "Karamürsel Kazası'nda İnşa ve Tamir Edilen Rum Mektepleri (1895-1911)" *Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi II. Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2016, s. 679.; Şamil Mutlu, Osmanlı Devleti'nde Misyoner Okulları, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2005, s. 25-30.

²⁵ BOA. İ. MF. 21/08-4.; BOA. ŞD. 1773/16-10.

²⁶ Sadece bu belgede arsanın değeri 300 kuruş olarak belirtilmektedir. Ancak belgenin eklerindeki evrakların tamamında bu arsanın bedeli 3.000 kuruş olarak verilmektedir. Bu gerekçe ile yukarıda bahsi geçen arsanın kıymeti 300 kuruş değil 3.000 kuruş olarak verilmiştir.

²⁷ BOA. İ. MF. 21/08-2.

V. Aksaray Rum İnas Mektebi'nin Fiziki Yapısı

Çeşitli yazışmalar neticesinde Aksaray'ın Gelveri Karyesi'nin Çingillik diye tabir edilen bir mahalde yapılmasına müsaade edilen Rum inas okulu 19 m. eninde ve 19 m. genişliğinde olup toplamda 361 m² bir alan üzerinde kurulmuştur. 8 m. yüksekliğinde olan binanın 9 kapısı ve 42 penceresi bulunmakta olup 8 oda ve 1 salondan ibarettir. Taş bina olarak inşa edilmiştir. Avlu dışında 4 adet tuvaleti bulunmaktadır. Mevcut erkek okulunun hemen üst kısmında 20 m. yakınında inşa edilmiştir. R. 15 Nisan 1329/M. 28 Nisan 1913 tarihinde yapımına müsaade edilen binanın inşasına tam olarak ne zaman başlandığı ve ne zaman tamamlandığına dair malumat bulunmamakla birlikte binanın 1913 yılı içinde yapımına başlandığı ve 1914 yılında tamamlanıp aynı yıl eğitim-öğretim faaliyetlerine başladığı kuvvetle muhtemeldir²⁸.

VI. Aksaray Gelveri/Güzelyurt Rum İnas Mektebi'nin Eğitim-Öğretim Faaliyetleri

Osmanlı Devleti kuruluş devrinden itibaren eğitim-öğretim faaliyetleri hususunda Türk ve Müslümanları serbest bıraktığı gibi gayrimüslimleri de serbest bırakmıştır²⁹. Böylece İmparatorluğun yönetiminde bulunan gayrimüslimler Müslümanlar gibi eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürerek ilk devirlerden itibaren Rumlar daha sonra Ermeni ve Yahudiler başta İstanbul olmak üzere imparatorluğun pek çok yerinde bu yöndeki faaliyetlerine devam etmişlerdir³⁰. Bu okullar İslam-Türk okulları gibi devlet tarafından değil zenginler, hayırseverler, dernekler ve cemaatler tarafından desteklenmişlerdir. Osmanlı'nın son devri dediğimiz Tanzimat ve Meşrutiyet dönemlerinde varlıklarını daha da arttırmışlardır³¹.

1901-1903 yıllarına gelindiğinde Aksaray'da üç adet gayrimüslim eğitim kurumu bulunduğunu görmekteyiz. Aksaray'da Rum İnas Mektebi okul binası faaliyete geçirilmeden önce de gayrimüslimlere yönelik eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmekteydi. 1850 yılında Aksaray Kazası'nın

²⁸ BOA. İ. MF. 21/08-5.

²⁹ Ahmet Oğuz, "19. Yüzyılın İkinci Yarısında Nevşehir'de Gayrimüslimlerin Kilise ve Okul Açma Faaliyetleri", *II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi*, Nevşehir 2016, s. 38-39.

³⁰ Mustafa Murat Öntüç, "Balıkesir'deki Ermeni Kilisesi ve Mektep Açma Faaliyetleri", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, S. 19, Ankara 2006, s. 344-345. Ayrıca Bkz. Ersoy Taşdemirci, "Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 10, 2001, s. 13.

³¹ Nafi Atuf Kansu, *Türkiye Maarif Tarihi-1*, İstanbul 1931, s. 144-47.

Gelveri/Güzelyurt Karyesi'nde oldukça modern bir okul bulunmaktaydı³² ve Rum okulu idi. Bu okul 1856 yılında açılmıştı. Rüştiye derecesinde eğitim yapmaktaydı ve 40 gayrimüslim erkek öğrenci bu okulda eğitim görmekteydi. Protestan inas diye adlandırılan, 1868 yılında eğitim faaliyetlerine başlayan ve 3 Mart 1894 yılında ruhsatlandırılan okulda 20 gayrimüslim kız çocuğu ibtidai düzeyde eğitim görmekteydi. Bir diğer okul ise yine ibtidai düzeyde 1868 yılında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan Protestan erkek okuluydu. Bu okulda 30 öğrenci vardı. Okul, 13 Mart 1894 yılında ruhsatlandırılmıştır. Adı geçen okulların öğrenci sayıları dikkate alındığında yeterince kalabalık olmadıkları anlaşılmaktadır³³.

Ancak bir gerçek daha vardır ki o da şudur: Kayıtlarda, 1891 yılında çekilen bir fotoğraf mevcuttur. Bu fotoğrafta yaklaşık olarak 200 öğrenci öğretmenleriyle beraber günümüzde de fiziki yapısı mevcut olan Rum erkek okulunun önünde görülmektedir. Muhtemelen bu bina okulun eğitim-öğretime başladığı tarih olan 1981 yılında tamamlanmış ve faaliyete geçirilmiştir. Gelveri'deki bu Rum erkek okulunun giderlerini karşılamak için bir de bu bölgeye yakın değirmenlere Genedala'dan su getirmek için kanallar yapılmıştır. Yapılacak su kanallarının inşaat masraflarını karşılamak için Gelverili Kostantin Anania'nın İstanbul'da bulunan ve kendisine ait olan dükkânının gelirini 1894 yılında bu hizmete bağışladığını gösteren tutanak mevcuttur. Hatta bu hizmetleri destekleyen bir de eğitim derneği bulunmaktadır. Bu dernek, Gelveri Eğitim Derneği (Nazianzos) adıyla İstanbul'da faaliyet göstermektedir. Dimitrios Faltakoğlu, Mihail K. Yenidunya, Stilyanos Hacı Nikos Arslanoğlu, Teodosyos P. Iosifidis, P. Tsakaloglu, K. I. Andreadis ve K. Nikolaidis adı geçen derneğin yönetim kurulu üyeleridir³⁴.

Konumuz olan ve yapımına 1913 yılında başlanan Gelveri'deki Aksaray Rum İnas Mektebi'nin tam olarak eğitim-öğretime ne zaman başladığı ile alakalı kesin bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak yapımına 1913 yılında başladığı düşünülürse günümüzde de mevcut olan yapının dönemin şartları da dikkate alındığında yapımının en az bir yıl süreceği rahatlıkla tahmin edilebilir. Kuvvetle muhtemeldir ki okulun eğitim-öğretime başlaması 1914

³² Gülen Göktürk, "Kapadokyalı Rumların Aydınlanma Çabasına Anatoli Gazetesi Üzerinden Bakmak", *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 12, S. 3, Aralık 2017, s. 40-41.

³³ İbrahim Öztürk, "Maârif Salnâmelerine Göre Aksaray'da Eğitim Faaliyetleri (1898-1903)", *21. Yüzyıl Eğitim ve Toplum Dergisi*, C. 5, S. 15, Kış 2016, s. 387.

³⁴ Kaplanis A. Iosifidis-Orhan Ozdil, *Kapadokya'nın Tarihi Yerleri (Gelveri'den Nea Karvali'ye)*, s. 96-135.

yılında gerçekleşmiştir. Okulun 1924³⁵ yılında Aksaray ve civar kazalarından Yunanistan'a yapılan zorunlu mübadele öncesine kadar faal olduğu ve eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürdüğü anlaşılmaktadır. Dolayısıyla bu okulun kuruluşundan kapanışına kadar 10 yıllık bir eğitim-öğretim süreci yaşadığı kanaatindeyiz.

Aksaray'ın Gelveri/Güzelyurt İlçesi'ndeki Rum inas mektebinde okulun açılışından kapatılışına kadar geçen bu 10 yıllık süre içinde hangi düzeyde ve tam olarak kaç öğrenci eğitim gördüğü hususunda veriler bulunmamaktadır. Fakat 1901-1902 yıllarına baktığımızda burada ibtidai ve rüştiye düzeyinde gayrimüslim erkek çocuklarının eğitim gördüklerini biliyoruz. Gayrimüslim kız çocukları için ise sadece ibtidai düzeyde eğitim veren bir eğitim kurumunun varlığı mevcuttur. Rüştiye düzeyinde bir eğitim kurumu bulunmamaktadır. Hal böyle olunca dönemin şartlarına göre gayet modern bir yapı görüntüsü bulunan Gelveri'deki yeni yapılan Rum inas mektebinin kız öğrencilerine yönelik rüştiye düzeyinde bir eğitim yuvası olabileceğini öngörmekteyiz.

Bu okulda hangi dersler okutulduğuna dair bilgiler bulunmamakla birlikte ülke çapındaki rüştiye düzeyinde diğer gayrimüslim Rum inas mekteplerine baktığımızda genel olarak din, matematik, fizik, Yunanca, Fransızca veya İngilizce, ticaret, felsefe, kozmografi, pedagoji, teknik ev idaresi, müzik, beden eğitimi, sağlık ve bebek bakımı, Türk dili ve filolojisi, tarih, coğrafya, yurttaşlık bilgisi ve sosyoloji gibi dersler verildiği anlaşılmaktadır³⁶. Aksaray Gelveri'deki Rum inas mektebinin de eğitim müfredatı devletin diğer bölgelerdeki Rum inas mekteplerinin eğitim müfredatına benzeyeceği gerçeği ortadadır.

VII. Aksaray Gelveri/Güzelyurt Rum İnas Mektebi'nin Günümüzdeki Durumu

Bölgede yaşayan gayrimüslim vatandaşlar 1924 yılında zorunlu göçe tabi tutulunca Gelveri'deki yerleşim birimleri tamıyla boşaltılmıştır. Buradaki okullar da dolayısıyla öğrencisiz kalmıştır. Erkek Rum okulu zaman içinde

³⁵ Türk ve Rum nüfusuna ilişkin mübadele sözleşmesi 30 Ocak 1923 tarihinde imzalanmasının ardından 1 Mayıs 1923 tarihinden itibaren Türk topraklarında yaşayan Rum Ortodoks dinine mensup Türk vatandaşlarıyla Yunan topraklarında yerleşmiş Müslüman dinine mensup Yunan vatandaşlarının zorunlu mübadelesi gerçekleştirildi. Batı Trakya'da oturan Müslümanlar ile İstanbul'da oturan Rumlar bu uygulamanın dışında tutulmuştur. Bkz. Taner Bilgin, "Savaş Yıllarında Anadolu Rumlarının Yaşadığı İklim (1919-1922)", *VAKANÜVİS Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, C. 1, Mart 2016, s. 69.

³⁶ Macar, "Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. YY.)", s. 790.

nahiye müdürlüğü, jandarma karakolu, ilkokul ve sinema gibi farklı amaçlar doğrultusunda 1985 yılına kadar çeşitli şekillerde istifade edilmiştir. Ancak Rum kız okulu için benzer durumlar söz konusu olmamıştır. 1985 yılına gelindiğinde ise İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Restorasyon Anabilim Dalı başkanı Prof. Dr. İsmet Ağaryılmaz bölüm öğrencileriyle beraber saha araştırmalarında bulunmak üzere Gelveri'ye geldiler. Hoca, öğrencileriyle beraber yaptıkları saha araştırması neticesinde Buradaki Rum erkek ve Rum inas mekteplerinin aslına uygun bir şekilde restorasyonu için dönemin belediye başkanıyla görüşmelerde bulundular. Tespit edilen binaların yenilenmesi konusunda fikir birliğine varıldıktan sonra hazırlıklara başlandı ve iki yıllık uğraşlar neticesinde buradaki binaların yenilenmesi işleri Prof. Dr. İsmet Ağaryılmaz'a verildi. Dönemin belediye başkanının destekleriyle tamamlandı. Ağaryılmaz'ın bu gayretlerinden dolayı da okulun yanındaki bir Rum evi Yıldız Teknik Üniversitesi çalışanlarının hizmetine sunulmak üzere tahsis edildi. Yenilenen bu iki okul binası bir ticaret hane haline getirildikten sonra 1985 yılında turizme kazandırıldı. Otel haline getirilen Rum erkek mektebi otel ana binası olarak, bu ana binanın yatakhane olarak otelin ek binası haline getirilen Rum inas mektebi 1988 yılında belediye tarafından Ankaralı bir turizm firmasına 4 yıllığına kiralandı. Bu firma 4 yıl boyunca burayı işletti. Ardından yine Ankara merkezli Tempo Turizm'e devredildi. Bu turizm firması da 2 yıl kadar burayı işlettikten sonra bu işletme İstanbul'da turizm işiyle uğraşan İbrahim Tevetoğlu'na geçti. İbrahim Tevetoğlu bu işyerini 1994 yılında Avanos merkezli ve İstanbul'da da faaliyet gösteren Kirkit³⁷ Turizm Seyahat Acentesi'ne devretti. Kirkit Turizm firmasınınca 2016 yılına kadar burası Karballa Otel olarak turizm sektöründe değerlendirildi³⁸.

2016 yılında belediye başkan odası hizmet binasında 5393 sayılı belediye kanununun 20. maddesi gereğince yapılan toplantıda Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü İdari ve Mali İşleri Müdürlüğü'nün 29.09.2016 tarih ve 95087731/756 sayılı kararı görüşüldü. Bu kararda Güzelyurt İlçesi Yukarı Mahalle Çarşı Meydanı'nda bulunan ve mülkiyeti bedelimize ait olan ve

³⁷ Kirkit: Hali ve kilim gibi malzemeleri dokurken geçki ve düğümlerin sağlamlaştırılması için kullanılan tarak özelliğinde alete verilen isimdir. Aynı zamanda 1980'li yılların sonunda kurulan, Avanos ve İstanbul'da büroları bulunan halıcılık, doğa turizmi ile de ilgilenen aile şirketinin de adıdır. Osman Nuri Diler, Yılmaz Oğlu, 22.12.1961 Doğumlu, 06.03.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

³⁸ Osman Nuri Diler, Yılmaz Oğlu, 22.12.1961 Doğumlu, 06.03.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.; Levent Demirağ, Niyazi Oğlu, 01.06.1977 Doğumlu, 04.07.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj.; Mesut Yılmaz, Şefik Oğlu, 01.01.1965 Doğumlu, 04.07.2019 Tarihinde Yapılan Röportaj.; İsmet Ağaryılmaz, 1940 Doğumlu, 13.07.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

Yukarı Mahallede Prof. Dr. Necdet Sağlam Caddesi'nde bulunan 1345 parsel numarasındaki (Fiilen Derslik Olarak Kullanılan) binanın 5018 sayılı Kamu Mali Yönetim ve Kontrol Kanununun 47. maddesi³⁹ ve Kamu İdaresine Ait Taşınmaz Malların Tahsis ve Devri hakkında Yönetmelik hükümleri çerçevesinde (hizmetin devamı süresince) Aksaray Üniversitesi Rektörlüğü adına tahsis edilmesi ve binaya yapılacak her türlü işlemin Aksaray Üniversitesi adına yapılması yer almaktaydı. Konu, 03.10.2016 tarihinde Güzelyurt Belediye Başkanı Ünal Demircioğlu başkanlığında kâtip ve meclis üyelerinin hazır bulunduğu toplantıda görüşülerek üniversitenin talebi doğrultusunda oy birliğiyle karara bağlandı. Böylece Rum erkek okulunun binası 2016 yılından Aksaray Üniversitesi'ne devredildi. 2016 yılından bu yana eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında değerlendirilerek Aksaray Üniversitesi'nin hizmet binası olarak kullanılmaktadır. Rum inas okulu ise Güzelyurt Belediyesi bünyesinde amacına uygun bir şekilde değerlendirilmek üzere kapalı vaziyette bekletilmektedir.

Sonuç

Osmanlı Devleti, kuruluşundan son devirlerine kadar gayrimüslimlerin gerek eğitimine gerekse eğitim kurumlarının inşasına genel olarak müsaade etmiştir. Bu anlamdaki temel dayanağı bir yerin eğitim kurumuna ihtiyaç duyup duymadığıydı. Ayrıca yapılacak eğitim kurumunun büyüklüğü, bu kurumun hizmet edeceği nüfusun potansiyeli, inşa masraflarının karşılama şekli, kullanılacak yapı malzemeleri ve inşasında herhangi bir sakınca olup olmadığı gibi hususları dikkate almıştır. Bu doğrultuda uygun bulunan talepler uygulama aşamasına geçirilmiştir. Bununla beraber eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayacak kurumların 1869 tarihli Maarif Umûmiye Nizâmnamesi'nin 129. maddesini dikkate alarak faaliyetlerini sürdürmeleri gerektiği yönünde sık sık hatırlatmalarda bulunulmuştur.

Aksaray Rum İnas Mektebi'nin inşa ve açılış süreci, kendi okullarını yaptırmak isteyen gayrimüslimlerin taleplerini bir dilekçe ile ilgili kurumlara bildirmeleri üzerine başlamıştır. Mektebin kurulacağı arsa, binanın planı, yapım şekli ve yapım malzemesi, kimin tarafından yaptırılacağı ve ne amaçla

³⁹ Kırk Yedinci Madde: Kamu İdareleri kanunlarında belirtilen kamu hizmetlerini yerine getirebilmek için mülkiyetlerindeki taşınmazlarla Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerleri, birbirlerine ve köy tüzel kişiliklerine bedelsiz olarak tahsis edebilirler. Tahsis edilen taşınmaz, amaç dışı kullanılamaz. Hazinesinin özel mülkiyetindeki taşınmazlarla Devletin hükmü ve tasarrufu altındaki yerleri tahsis etmeye, kamu ihtiyaçları için gerekli olmayanların tahsisini kaldırmaya Maliye Bakanlığı; diğer taşınmazları tahsis etmeye ve tahsisini kaldırmaya ise maliki kamu idaresi yetkilidir. Bu maddenin uygulanmasına ilişkin esas ve usuller Maliye Bakanlığınca çıkarılacak yönetmelikle belirlenir. Bkz. Güzelyurt Belediyesi Meclis Karar Kâğıdı, 03.10.2016, Toplantı No 2.

kullanılacağı gibi istekler dilekçede ayrıntılı bir şekilde belirtilen hususlardı. Bu hususları değerlendirmek için bir komisyon kurulması kararlaştırılmıştır. Komisyonun yaptığı araştırmalar neticesinde elde edilen bulgular Adliye ve Mezahib Nazırlığı'na gönderilmiş ve devlet şurasında değerlendirilmiştir. Tüm bu araştırmalar neticesinde Aksaray'ın Gelveri Kazası'nda Rum inas Mektebi'nin yapılmasında bir sakınca olmadığı kanaatine varılmıştır. 1913 yılında Padişah'ın onayıyla da adı geçen okulun yapılmasının önünde herhangi bir engel kalmamıştır.

1913 yılının başlarında yapımına müsaade edilen ve aynı yılın sonunda yapımına başlanıp 1914 yılının ilk yarısında tamamlanıp aynı yılın ikinci yarısında eğitim-öğretim faaliyetlerine başlayan ve 1924 yılına kadar eğitim faaliyetlerini sürdüren okul, 1924 yılında yapılan zorunlu mübadele neticesinde bu bölgede oturan gayrimüslim vatandaşlarımızın Yunanistan'a gönderilmesiyle beraber kapatılmıştır. 1924 ve 1985 yılları arasında burası çeşitli amaçlar için kullanılmıştır. 1985 yılında Güzelyurt Belediyesi tarafından aslına uygun bir şekilde yenilendikten sonra özel şirketlere otel olarak kiralanmıştır. 1990 yılından 2016 yılına kadar Rum erkek ve Rum inas mektepleri otele dönüştürüldükten sonra Karballa Otel olarak hizmet vermiştir. Rum erkek okulu Rum inas mektebi kısmından ayrılarak 2016 yılında Aksaray Üniversitesi'ne devredilmesiyle beraber günümüzde aslına uygun bir şekilde derslik olarak kullanılmaktadır. Rum inas mektebi ise Güzelyurt Belediyesi bünyesinde kapalı vaziyette tutulmaktadır.

Kaynakça

1. Arşiv Belgeleri

BOA. İ. MF. 21/08-1.; BOA. İ. MF. 21/08-2., BOA. İ. MF. 21/08-3.; BOA. İ. MF. 21/08-4.; BOA. ŞD. 1773/16-1.; BOA. ŞD. 1773/16-2.; BOA. ŞD. 1773/16-3.; BOA. ŞD. 1773/16-4.; BOA. ŞD. 1773/16-5.; BOA. ŞD. 1773/16-6.; BOA. ŞD. 1773/16-7.; BOA. ŞD. 1773/16-8.; BOA. ŞD. 1773/16-9. ve BOA. ŞD. 1773/16-10.

2. Tetkik Eserler

2.1. Kitaplar

Akyüz, Y., *Türk Eğitim Tarihi, Başlangıçtan 1999'a Kadar*, Alfa Yayınları, İstanbul 1999.

Büyükcı, S., *Türkiye'de Rum Okulları*, Yelken Yayınları, Konya 2003.

Iosifidis, A. Kaplanis-Ozdil, O., *Kapadokya'nın Tarihi Yerleri (Gelveri'den Nea Karvali'ye)*, Kapadokya Araştırmaları Merkezi "Nazianzos" Yayınları, Kavala 2014.

- Kansu, N. A., *Türkiye Maarif Tarihi-I*, (Yayın Evi Yok), İstanbul 1931.
- Karal, E. Z., *Osmanlı Tarihi*, C. V, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2011.
- Koçer, H. A., *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi*, MEB Yayınları, İstanbul 1991.
- Kurnaz, Ş., *Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)*, MEB Yayınları, İstanbul 1997. MİLLAS, Herkül, *Rumların Anadolu’dan Mecburi Ayrılışı (1919-1923)*, İletişim yayınları, İstanbul 2014.
- Mutlu, Ş., *Osmanlı Devleti’nde Misyoner Okulları*, Gökkuşbu Yayınları, İstanbul 2005, s. 25-30.

2.2. Makaleler

- Akyüz, Y., “Osmanlı Son Döneminde Kızların Eğitimi ve Öğretmen Faika Ünlüer’in Yetiştirilmesi ve Meslek Hayatı”, *Milli Eğitim*, S. 143, 1999, s. 12-32.
- Bilgin, T., “Savaş Yıllarında Anadolu Rumlarının Yaşadığı İklim (1919-1922)”, *VAKANÜVİS Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, Yıl 1, C. 1, Mart 2016, s. 37-91.
- Çakmak, B., “Karamürsel Kazası’nda İnşa ve Tamir Edilen Rum Mektepleri (1895-1911)” *Karamürsel Alp ve Kocaeli Tarihi II. Uluslararası Sempozyumu Bildirileri Kitabı*, Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Yayınları, Kocaeli 2016, s. 675-685.
- Dağlar Macar, O., “Osmanlı Rum Eğitim Sistemi ve İstanbul Rum Kız Okulları (19. ve 20. Yüzyıl)”, *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri Dergisi*, İstanbul Ticaret Üniversitesi, S. 10, Bahar Dönemi, 2010, s. 773-817.
- Demirel, M., “Türk Eğitiminin Modernleşmesinde Rüştüye Mektepleri”, *Türkler Ansiklopedisi*, C. XV, Ankara 2002, s. 44-60.
- Erlar, M. Y., “Sicil-i Umumi Defterlerine Göre Samsun Merkez İnas Mektebi (1898-1926)”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, S. 11, Samsun 1998, s. 168-180.
- Göktürk, G., “Kapadokyalı Rumların Aydınlanma Çabasına Anatoli Gazetesi Üzerinden Bakmak”, *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, C. 12, S. 3, Aralık 2017, s. 37-48.
- Keçeci Kurt, S., “II. Abdülhamit Döneminde Kız Rüştüyeleri”, *Akademik Bakış Dergisi*, S. 29, Kırgızistan 2012.
- Koçak, C., “Tanzimat’tan Sonra Özel ve Yabancı Okullar”, *Tanzimat’tan Cumhuriyet’e Türkiye Ansiklopedisi*, C. 2, İletişim Yayınları, İstanbul 1985, s. 485-494.
- Kulturgan, K., “Dokuzuncu İskân Mıntıkası ve Kadro Cetveli”, *Türkiye Araştırmaları Dergisi*, s. 409-421.

- Maden, F., "XIX. Yüzyılın Sonları ve XX. Yüzyılın Başlarında Nevşehir'de Rum Mektepleri", *I. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildiriler Kitabı*, Nevşehir Üniversitesi Yayınları, Ankara 2012, s. 103-128.
- Erkal, M., "Arşın", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 3, Diyanet Vakfı Yayınları, İstanbul 1991, s. 411-413.
- Oğuz, A., "19. Yüzyılın İkinci Yarısında Nevşehir'de Gayrimüslimlerin Kilise ve Okul Açma Faaliyetleri", *II. Uluslararası Nevşehir Tarih ve Kültür Sempozyumu, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Basımevi*, Nevşehir 2016, s. 37-46.
- Öntuğ, M. M., "Balıkesir'deki Ermeni Kilisesi ve Mektep Açma Faaliyetleri", *OTAM (Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırmaları ve Uygulama Merkezi Dergisi)*, S. 19, Ankara 2006, s. 343-364.
- Özdemir, R., "Gelveri'den Kalvari'ye Ortodoks Karamanlılar", *Milli Folklor Dergisi*, Yıl 27, S. 108, 2015, s. 197-209.
- Özger, Y., "Osmanlı'da Kadınların Memuriyete İstihdamı Meselesi ve Sicill-i Ahvalde Kayıtlı Memurların Resmî Hal Tercümelere", *History Studies*, C. 4, S. 1, 2012, s. 419-447.
- Öztürk, İ., "Maârif Salnâmelerine Göre Aksaray'da Eğitim Faaliyetleri (1898-1903)", *21. Yüzyıl Eğitim ve Toplum Dergisi*, C. 5, S. 15, Kış 2016, s. 383-390.
- Şimşek, M., "Ankara Sancağı'nda Yaşayan Gayrimüslimlerin Eğitim Öğretim Faaliyetleri (19. Yüzyılın Sonları İle 20. Yüzyılın Başlarında)", *Tarihin Peşinde Uluslararası Tarih ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, S. 15, 2016, s. 387-424.
- Taşdemirci, E., "Türk Eğitim Tarihinde Azınlık Okulları ve Yabancı Okullar", *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S. 10, 2001, s. 2-19.
- Unutmaz, İ., "Manastır Yaşamının Doğduğu Kent: Güzelyurt", *Focus Dergisi*, S. 8, Hürriyet Ofset Matbaacılık 1996, s. 88-92.

2.3. Tezler

- Demirbaş, H. M., *Aksaray İli Güzelyurt (Gelveri) İlçesi'nin Sosyo-Kültürel ve Ekonomik Yapısı*, Niğde Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde 2012.

2.4. Ansiklopediler

- Devellioğlu, F., *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*, Aydın Kitabevi Yayınları, Ankara 2008.
- Pakalın, M. Z., *Osmanlı Tarih Deyimleri ve Terimleri Sözlüğü*, MEB Yayınları, İstanbul 1993.

3. Mülakatlar

- Ağaryılmaz, İ., 1940 Doğumlu, 13.07.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

Diler, O. N., Yılmaz Oğlu, 22.12.1961 Doğumlu, 06.03.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

Demirağ, L., Niyazi Oğlu, 01.06.1977 Doğumlu, 04.07.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

Yıkma, M., Şefik Oğlu, 01.01.1965 Doğumlu, 04.07.2019 Tarihinde Yapılan Mülakat.

EKLER

Örnek Belge-1: Aksaray Gelveri/Güzelyurt Rum İnas Okulu'nun Tapu Kaydı Örneği.

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ
وَبَشِّرِ الصّٰلِحِیْنَ اِذْ یُنْفِقُ مِنْ اَمْوَالِهِمْ سِرًّا لِیَسَّرَ لَهُمْ سُبْحٰنَکَ یٰاِنَّهٗمْ لَمِنْ السّٰخِرِیْنَ

بیسملہ
بشیر الصالحین

8/12 1111

مردود نومرد	سند خانقاہ	رقبہ	ماریج
نمبره	تفاه	رقبہ	رقبہ
سنہ	سنہ	سنہ	سنہ
صنعت	صنعت	صنعت	صنعت
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ
مردود	مردود	مردود	مردود
مقدمات	مقدمات	مقدمات	مقدمات
صاحب	صاحب	صاحب	صاحب
عظای	عظای	عظای	عظای
سنہ	سنہ	سنہ	سنہ
تاریخ	تاریخ	تاریخ	تاریخ

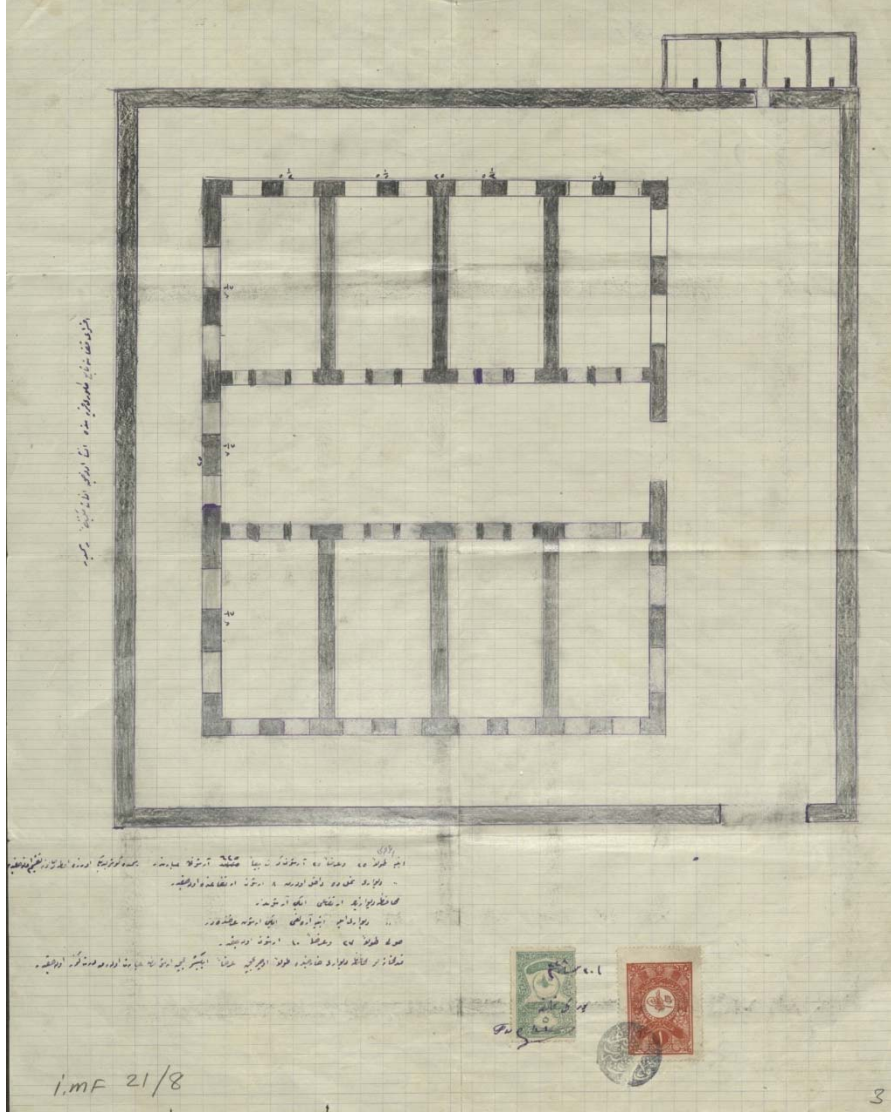
سبب تخریب توجہی چون اوردند
بازده هر ادعیه چه غرضه قبیله علی رتر خانه خانقاہ زده بایا یوان کریم کعبه و لریم خیر ایزد سنی عقلمنی سامونیه ایا
تبعه و بطه و تقویه ازمنه اوردند استنبه اعطای ۱۰
رقبہ خانقاہ
خانقاہ

اصف سلطانیه

Kaynak: BOA. İ. MF. 21/8-2.

**Örnek Belge-2: Aksaray Gelveri/Güzelyurt Rum İnas Okulu'nun
Bina Planı.**

Kaynak: BOA. İ. MF. 21/8-3.

**Örnek Fotoğraf-1: Aksaray Gelveri/Güzelyurt
Rum İnas/Kız Mektebi'nin Ön Cephesi.**

Kaynak: Kişisel Arşivimden.

**Örnek Fotoğraf-2: Aksaray Gelveri/Güzelyurt
Rum İnas/Kız Mektebi'nin Arka Cephesi.**

Kaynak: Kişisel Arşivimden.

**Örnek Fotoğraf-3: Aksaray Gelveri/Güzelyurt
Rum Erkek Mektebi.**

Kaynak: Öğr. Gör. Fahri Akbaş'ın Kişisel Arşivinden

